

Na radionici »Tržišta privatnog najma« pod vodstvom Boba Jordana iz Irske, Carla Earhart iz SAD-a održala je izlaganje »Terminologija stambene industrije u novinskim člancima na Internetu« u kojem je izložila rezultate analize utjecaja medijskih strategija na percepciju javnosti o stanovanju i stambenim statusima predloživši aktivnije zagovaranje nove stambene terminologije koja bi imala snažnu de-stigmatizacijsku ulogu u javnom diskursu.

Joszef Hegedus i Vera Horvath iz Mađarske održali su opsežno izlaganje »Elementi konvergencije i divergencije: modeli privatnog najamnog sektora u središnjoj i istočnoj Europi« u kojem su predstavili rezultate komparativnog istraživanja trendova privatnog najamnog sektora u tranzicijskim zemljama posljednjih 25 godina i pritom ukazali na nedostatak i neusporedivost podataka, a time i nemogućnost pouzdane procjene tog sektora. Visok udio stanova u privatnom vlasništvu te problemi proizašli iz (političkom voljom) ubrzanih procesa privatizacije, decentralizacije i denacionalizacije stanovanja stavljeni su u kontekst analize djelovanja stambenih aktera sa strane ponude i potražnje. Segmentacija tržišta najamnog stanovanja podložnog tržišnim ciklusima i sveprisutna diskriminacija najmpoprimalaca zbog učestalosti neformalnih, a time i ilegalnih ugovora s najmodavcima čini ovaj sektor nepredvidivim za obje dogovorne strane te su stoga izlagači upozorili da bi se u vrijeme stambene krize problemi javnog najamnog sektora trebali više naslovljavati pri sačinjavanju javnih politika. Ovo je istraživanje dio projekta koji će rezultirati izdavanjem knjige na tu temu, gdje se očekuje da će biti poglavlje o Hrvatskoj.

Brojnost sudionika ove konferencije nije bila tek posljedica vještog iskorištavanja prilike za ljetni posjet portugalskoj metropoli, već odraz porasta zanimanja za probleme stambene i urbane politike po-

sljednjih godina. Domaćini konferencije zaslužuju svaku pohvalu zbog zavidne razine organizacije skupova, radionica, izleta i neformalnih druženja čime su pridonijeli istraživačkim suradnjama i razmjenama stručnih iskustava u budućnosti.

Konferencija Europske mreže stambenih istraživača 2016. godine bit će organizirana u Belfastu.

Josip Pandžić
Poslijediplomski doktorski studij
socijalne politike

doi: 10.3935/rsp.v22i3.1345

OIKONET KONFERENCIJA: STRATEGIJE URBANE OBNOVE

Bratislava, 25. rujna 2015.

Druga međunarodna konferencija *Global Dwelling: Housing Regeneration Strategies* u okviru OIKONET projekta (www.oikonet.org) organizirana je u Bratislavi 25. rujna 2015.

U radu konferencije sudjelovalo je pedesetak izlagača s ukupno 11 izlaganja, dok je otvaranje izložbe od 22 projektna postera rezervirano za zatvaranje konferencije.

Nakon uvodnih riječi dekanice Arhitektonskog fakulteta u Bratislavi, Lubice Vitkove i voditelja OIKONET projekta Leandra Madrazza, konferencija je otvorena plenarnim izlaganjem profesora *emeritusa* arhitekture i urbanog dizajna Richarda Haywarda iz Ujedinjenog Kraljevstva pod nazivom »Le Corbusierov 'stroj u kojem se stanuje' ili krtičja kuća u 'Vjetru u vrbama' – omogućavajuće i onemogućavajuće arhitekture i urbanizmi«. U svojem se izlaganju dotaknuo velikog broja tema među kojima se istaknula problematizacija načina usklađivanja često apstraktnih teorijskih znanja

stečenih obrazovanjem u području arhitekture i urbanog dizajna s »močvarom« stvarnog svijeta u kojem su potrebe za stanovanjem često neadekvatno podmirene, a strukturalni problemi urbanih područja – poput manjkave infrastrukture, nemogućnosti očuvanja javnih prostora (dobara) u svjetlu varijabilnosti učinaka društvene odgovornosti poduzeća te deficita suradnje urbanih dionika – onemogućavaju održivi urbani razvoj. Moć gradova i važnost regija u doba kada više od 50% svjetskog stanovništva živi u gradovima, izlagač je želio dovesti na dnevni red postavivši zanimljiva znanstvena, ali i politička pitanja budućim istraživačima: kako reformirati gradove na dobrobit svih građana; kako regionalne konfiguracije mogu suradnjom balansirati ulaganja i razvoj; kako se može adekvatno uskladiti odnos gradova i sela u doba hiper-urbanizacije te kako selo može hraniti grad, a grad obogatiti selo? Posljednji dio plenarnog izlaganja bio je posvećen vještinama koje suvremeni arhitekti i urbani istraživači, po izlagačevom mišljenju, trebaju imati kako bi se uspješno uhvatili u koštac s izazovima urbanog razvoja i stanovanja, navevši pritom vlastite primjere korisnosti pojedinih vještina pri sudjelovanju u raznim međunarodnim projektima urbane obnove diljem svijeta (Peru, Ekvador, Južnoafrička Republika i dr.).

Filip Tittl iz Češke, održao je izlaganje naziva »Transformacija stambenih naselja: dugoročne strategije i intervencije malih razmjera«, predstavivši rezultate istraživačkog projekta »Stambena naselja, što je sljedeće?« koji je uključivao komparativnu analizu 40 projekata transformacije stambenih naselja raznih gradova unutar osam europskih zemalja. S obzirom na to da je fokus izlaganja ipak bio na studiji slučaja naselja Sporilov, u češkim Jelemnicama, izlagač se u prvom dijelu usredotočio na genezu gradnje i probleme stambenih naselja u vlastitoj zemlji. Kombinacija arhitek-

tonskog modernizma i industrijskog procesa gradnje, odnosno, masovne proizvodnje naselja imala je velik utjecaj na stanovanje u Češkoj čemu svjedoči činjenica da u ovom trenutku jedna trećina stanovništva živi u stambenim naseljima, a u glavnom se gradu taj postotak penje na 50% stanovništva. Unatoč postojanju raznih prostornih aranžmana, raspršenosti oblika vlasništva nakon privatizacije 1990-ih te postojanja socijalne mješovitosti, naseljima su zajednički pojedini inherentni nedostaci (niski tehnički standard gradnje, tipološka uniformnost, niski stupanj mješovite uporabe i nedostatni kapacitet parkirnih mjesta) te nedostaci vezani uz ukupnu organizaciju prostora i okoliša (izokrenuti odnos volumena i prostora, nedostatak sustavnog prostornog obrasca te preveliki javni prostor vezan). Uspješnost sinergije dugoročne strategije i intervencija malih razmjera, prema izlagaču, najbolje predstavlja upravo slučaj naselja Sporilov jer je ono postalo ogledni primjer krhkog naselja koje se ciljanim intervencijama uz podršku lokalnih dionika i participacije zajednice uspješno transformiralo.

Izlaganje pod nazivom »Utjecaj socijalnih reprezentacija urbanih i arhitektonskih transformacija u obnovljenim četvrtima u Francuskoj« održala je Karin Schaeffer iz Francuske. Nedugo nakon kraja II. svjetskog rata, ključno obilježje europskih gradova, a posebice francuskih, bila su velika stambena naselja. Javna (medijska) promocija ovakvog tipa stanovanja isprva je bila izrazito pozitivna dok su kroz vrijeme velika stambena naselja postala izrazito stigmatizirana. Od 2003. nadalje, s novom urbanom politikom, takva su naselja postala mjesta rušenja dijela zgrada, novih gradnji i projekata urbane obnove. Na pitanje o mogućnosti pozitivnog utjecaja fizičke transformacije velikih stambenih naselja na njihov javni imidž, odnosno, de-stigmatizaciju, izlagačica je odgovorila potvrdno

predstavivši pritom uspješne primjere diverzifikacije stanovanja, socijalnog miksa te unaprjeđenja okoliša u naseljima uz zagovaranje funkcionalnije podjele privatnog i javnog prostora kao determinante osjećaja sigurnosti pojedinaca u naselju. Urbana obnova pritom postaje temeljno obilježje urbane strategije čemu svjedoče i detaljne evaluacijske studije kojima su zabilježeni izrazito pozitivni stavovi stanara o kvaliteti života u ovim naseljima.

Domaćini konferencije, Lubica Vitková, Karol Görner i Paulina Kolcunová iz Slovačke, održali su izlaganje naziva »Transformacija masovnog stanovanja u Slovačkoj. Aktualni problemi i perspektive«. Izlagači su kratkim povijesnim uvodom vezanim uz koncepte masovnog stanovanja u socijalističkoj Čehoslovačkoj pokušali objasniti pozadinu suvremenih kritika ovakvog tipa stanovanja. Primjere, neki su od najpoznatijih stambenih naselja u Slovačkoj, poput Petržalke u Bratislavi, izvorno bili simboli urbanog planiranja i arhitekture za koju se smatralo da će mijenjati ljudsko ponašanje i permanentno osigurati dobrobit stanara. Kritike nedostataka masovnog stanovanja poput skromnih standarda gradnje te ograničenosti teritorijalne segmentacije naselja dobile su dodatni poticaj padom režima 1989. čime je obustavljena daljnja gradnja takvih naselja. Ipak, posljedice tranzicijskih procesa poput socijalne segregacije, gentrifikacije, komercijalizacije, stihijskog urbanog razvoja i suburbanizacije, dovele su do promjene strukture naselja i samih gradova. Iz tog razloga, izlagači su se usmjerili na predstavljanje rezultata istraživanja transformacijskih opcija stambenih naselja i načina na koje je moguće funkcionalno reintegrirati ta naselja u urbana područja kojima teritorijalno pripadaju.

Izlaganje naziva »Što je dodana vrijednost programa javno najamnog stanovanja kao socijalne inovacije?« održao je Gojko

Bežovan iz Hrvatske. Predstavljeni su rezultati istraživanja kvalitete života kućanstava u programu javno najamnog stanovanja u zagrebačkom naselju Novi Jelkovec. Rizik podmirivanja stambenih potreba uslijed osuđenosti na plaćanje visokih najamnina na nekontroliranom privatnom tržištu najma stanova, život s roditeljima ili plaćanje visokih rata stambenih kredita za precijenjene stanove, nepovoljne su životne okolnosti pripadnika mlađih naraštaja u većim i velikim gradovima, posebice u Zagrebu. Praksa podmirivanja stambenih potreba stjecanjem stanova u vlasništvu pokazuje se neodrživom već dugi niz godina. Istraživanje je pokazalo da se kvaliteta života u javno najamnog stanovanju vidljivo poboljšala u odnosu na prethodno stanovanje najmoprimaca. Kućanstva žive u novim, pristojnim i dovoljno velikim stanovima sa stabilnim ugovorima te mogu uspješno kontrolirati vlastite živote i planirati svoju budućnost. Prema riječima izlagača, ova je inovacija ispunila važan dio svoje misije iz razloga što su obuhvaćene ciljane skupine koje su ranjive na stambenom tržištu. Kao dodanu vrijednost provjeren je replikabilnost inovacije/programa, odnosno, potencijalni doprinos ublažavanju postojeće stambene krize.

Cristina Romao iz Portugala održala je izlaganje naziva »Uloga arhitekta u participacijskim metodologijama« u kojem je predstavila rezultate analize teorijskih i praktičnih studija slučaja suradnje arhitekata, urbanih planera te dizajnera i stanara pojedinih stambenih naselja, sa svrhom osnaživanja participacijskih procesa u stanovanju. Proširenu ulogu arhitekta izlagačica je zasebno predstavila na primjeru studije slučaja socijalnog stanovanja u naselju Bairro da Bela Vista, u portugalskom gradu Setubal. Poželjnost korištenja alternativnih metodologija u arhitekturi i urbanom dizajnu, naglašena je prvenstveno zbog odmaka od neadekvatnih praksi planiranja gradnje

naselja u prošlosti, prema odgovornijem i učinkovitijem ostvarenju prava na stanovanje stanara u tim naseljima.

Drugo plenarno izlaganje, pod nazivom »Teorije prakse: od stambene regeneracije do urbane transformacije«, održao je Aseem Inam iz Kanade. Stanovanje proglašava esencijom gradova te smatra da ono tvori materijalni grad u smislu oblika i prostora, ali i sadrži »ideje sustava, procesa i prakse«. Prvotni fokus na priuštivosti, kao ključnom kriteriju i problemu stanovanja diljem svijeta, iz tog je razloga izlagač proširio na teme urbanizma, arhitekture i društvene promjene unutar gradova. Na temelju studija slučaja u New Delhiju, Karachiju i Bostonu, predstavio je kreativni pristup nadilaženja klasičnih postulata stambene obnove u svrhu objedinjenja »teorija prakse« kako bi se ostvarila urbana transformacija. Stambeni i urbani dizajn imaju praktične posljedice pa je u svakom pojedinom slučaju nužno imati na umu da stanovanje može poslužiti kao sredstvo urbane transformacije. Također, urbanizam je proglasio kreativnim političkim činom jer sačinjava zajedničko tlo za strategijska savezništva vezana uz kritične stambene izazove. U tom smislu, za izlagača su gradovi u konstantnom previranju pa je potrebno stalno iznova osmišljavati nove načine suočavanja s promjenjivom prirodom stanovanja i urbanizma.

Viviana Fernández Prajoux iz Čilea održala je izlaganje naziva »Participacija i rodna dimenzija u programu obnove susjedstva« o programu »Volim svoje susjedstvo« kojim se u osmogodišnjem razdoblju interveniralo u 200 susjedstva ranjivih u fizičkom (urbana segregacija, manjak javnog prostora, zagađenje okoliša i sl.) i socijalnom (nesigurnost, manjak socijalnog kapitala, kriminal) smislu s uključivanjem lokalnih dionika – posebice žena – u proces donošenja odluka u zajedničkim poslovima urbane obnove. Prednosti, nedostaci

i problemi izvedbe programa posebice su naslovljeni na primjeru nekoliko susjedstva u okrugu San Bernardo koje teritorijalno pripada metropolitanskom području Santiaga u Čileu. Uspješnost ovog programa dokazuje njegova institucionalizacija na nacionalnoj razini nakon samo četiri godine provedbe.

Ispred UN-Habitat jedinice za stanovanje, izlaganje pod nazivom »Pristup 'Stanovanje u središtu'« održao je Gregor Herda. U svjetlu ograničenih uspjeha »omogućavajućeg« (engl. *enabling*) pristupa stambenoj opskrbi, povlačenja državnog sektora iz stambene ponude te nedovoljnog poticanja drugih aktera u stvaranju ponude priuštivog stanovanja, pojavila se potreba za novim pristupom koji će nanovo afirmirati ulogu stanovanja u procesima održive urbanizacije. Pristup »Stanovanje u središtu« podrazumijeva promjenu fokusa od stanogradnje prema holističkom okviru stambenog razvoja poduprtog urbanim planiranjem s težištem na ljudskim pravima kao idejom vodiljom održivog urbanog razvoja. Stanovanje je neodvojivo od urbanizacije te je imperativ socio-ekonomskog razvoja. Postoji potreba za sustavnim stambenim reformama, jakim državama te dugoročnim politikama i shemama financiranja. Preventivne (nove stambene jedinice) i »kurativne« (unaprjeđenja slamova) stambene politike trebaju se promovirati uvijek imajući na umu ciljne skupine – najranjivije i siromašnije članove društva. Pod zaključnim očekivanjima izlagač je naveo promjenu paradigme u stambenom razvoju, povećanje svijesti o stambenim problemima na globalnoj i nacionalnoj političkoj razini, pojačanu intervenciju država, obnovljeni ciklus potpora i ulaganja te mjerljivo i značajno poboljšanje stambenih uvjeta i životnih prilika za sve. Nakon Habitata I (Vancouver – 1976.) i Habitata II (Istanbul – 1996.), UN-ova konferencija

o stanovanju i održivom urbanom razvoju (Habitat III) održat će se 2016. u Quitu.

Andrzej Tokajuk iz Poljske održao je izlaganje pod nazivom »Standardi najamnih stanova sagrađenih od strane udruge za socijalno stanovanje u Bialystoku nakon 1996.«. Tranzicijska iskustva Poljske u području stanovanja vrlo su slična iskustvima ostalih zemalja bivšeg realsocijalističkog *lagera* pa je u izlaganju predstavljena geneza priuštivog stanovanja od socijalističkog razdoblja do suvremenih oblika stambene opskrbe nakon 1989. – stambenih programa na nacionalnoj, regionalnoj te lokalnoj razini uz neizostavnu ulogu neprofitnih stambenih organizacija. Studija slučaja naselja s uspješno implementiranim programom socijalnog/priuštivog stanovanja u gradu Bialystoku, izlagaču je poslužila kao empirijski primjer za potkrjepu zagovaračkih aktivnosti dekomodificiranog stanovanja na nacionalnoj razini. Rezultati mjerenja kvalitete stanovanja u naselju, upotrebom parametrijske metode na nekoliko okolišnih i stambenih faktora, pokazali su da se radi o programu vrijednom re-implementacije u drugim urbanim kontekstima diljem Poljske.

Posljednje izlaganje na konferenciji održao je Ognjen Marina iz Makedonije, naziva »Od narativa do strategija: regeneracija kroz uvjete urbanih granica u Skoplju«. Postmodernistički *impetus* ovog izlaganja zasnovan je na različitim projektima urbane obnove u Skoplju, kojima je izlagač želio istražiti javne, privatne i kolektivne sfere grada »identifikacijom socio-prostornih dinamika postojećih urbanih konstrukcija, urbanih fragmenata i praznina, linija podjele i gradskih mreža« kako bi se pokušalo objasniti kaotični razvoj spomenutog grada po pitanju prostorne veličine i gustoće naseljenosti. Analizirajući »urbane narative«,

izlagač je pokušao ponuditi novu viziju održivih obrazaca urbanog razvoja koji, prema njegovim riječima, »neće ovisiti o političkoj volji različitih makedonskih vlada«.

Konferencija je zatvorena kratkom plenarnom diskusijom koju je moderirao Karim Hadjri iz Velike Britanije, uz sudjelovanje plenarnih izlagača Richarda Haywarda i Aseema Inama. Posljednja međunarodna konferencija OIKONET projekta 2016. godine bit će organizirana u Prestonu.

Josip Pandžić
Poslijediplomski doktorski studij
socijalne politike

doi: 10.3935/rsp.v22i3.1319

**EUROPEAN SUMMER SCHOOL
ON SOCIAL ECONOMY
»PERSONALISATION AND SOCIAL
ENTREPRENEURSHIP«**

Bertinoro, 6. - 11. srpnja 2015.

Europska ljetna škola o socijalnoj ekonomiji (ESSE)¹ *Personalisation and Social Entrepreneurship* održala se od 6. do 11. srpnja 2015. u Sveučilišnom rezidencijskom centru, Bertinoro Italija.

Ljetnu školu organizirali su Sveučilište u Bologni i udruga AICCON. Sveučilište u Bologni smatra se najstarijim sveučilištem u zapadnom svijetu. Unutar njegovih sastavnica, u zadnje vrijeme postoje značajni istraživački naponi u područjima transformacija socijalne države kao i razvoja socijalnog poduzetništva i socijalnih inovacija. AICCON² je talijanska udruga osnovana

¹ Dodatne informacije o ljetnoj školi možete pronaći na: <http://www.esse.unibo.it/>.

² Više informacija o udruzi na: <http://www.aiccon.it/index.cfm>.